

# Braun, Krzysztof

---

## Sesja popularnonaukowa "Kultura ludowa - kultura narodowa"

---

Rocznik Mazowiecki 8, 312-314

---

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych [mazowsze.hist.pl](http://mazowsze.hist.pl).

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

zowana przez Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Skierniewicach i Muzeum Okręgowe w Żyrardowie. Na wystawie zaprezentowano po raz pierwszy tak bogaty zbiór oryginalnych dokumentów źródłowych.

Sesja spełniła swoje ważne zadanie naukowo-poznawcze, wskazując

jednocześnie na dalsze obszary tematyczne (w tym okres powojenny) wymagające dalszych badań. Dorobek naukowy sesji będzie szeroko wykorzystany, a prezentowane podczas obrad referaty i komunikaty wydane zostaną w osobnej publikacji książkowej.

**KRZYSZTOF BRAUN**

### SESJA POPULARNONAUKOWA „KULTURA LUDOWA — KULTURA NARODOWA”

W ramach obchodów 35-lecia Polski Ludowej i tradycyjnych „Dni Łowicza” odbyła się w dniu 31 maja 1979 r. w Łowiczu sesja popularnonaukowa, zorganizowana przez tamtejszą Stację Naukową Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych przy współudziale Wydziału Kultury Urzędu Miasta Łowicza, Towarzystwa Przyjaciół Łowicza i Ziemi Łowickiej, Muzeum Narodowego — Oddział w Łowiczu oraz Miejskiej Biblioteki Publicznej. Otwarcia sesji i powitania uczestników dokonała naczelnik miasta Łowicza, mgr Teresa Borkowska, podkreślając rolę kultury ludowej w życiu codziennym ziemi łowickiej oraz jej wkład do kultury ogólnonarodowej.

Obradom przewodniczyła prof. Anna Kutrzeba-Pojnarowa (Uniwersytet Warszawski), która w referacie wprowadzającym („Regiony historyczne w kulturze narodu”) przedstawiła drogi rozwojowe regionu łowickiego, jego odmienność i specyfikę wynikającą z utrwalonych przez szeregi wieków granic historycznych i powiązań z zapleczem kulturowym, którym było dla Łowickiego Mazowsze. Odmienność losów historycznych, przejawiająca się m.in. trwałością granic administracyjnych, zdeterminowała jedno z przodujących miejsc Łowickiego w skali całego kraju. Dowodzi tego

duża aktywność społeczna i gospodarcza ludności wiejskiej, wysoki poziom oświaty rolniczej, czytelnictwa, upowszechnienia kultury, jak też odmienność i bogactwo stroju ludowego, folkloru, obrzędowości, zdobnictwa i sztuki. Począwszy od połowy XIX w. stanowi też Łowickie silne centrum oddziaływania na przyległe doń obszary, przede wszystkim dzięki wyższemu poziomowi życia kulturalnego, uspołecznienia i świadomości społecznej oraz atrakcyjności kultury.

W inspirującym metodologicznie referacie dr Władysław Baranowski i mgr Ewa Sroczyńska (Uniwersytet Łódzki) przedstawili na przykładzie regionu łowickiego problematykę „Roli tradycji w kulturze ludowej współczesnej wsi”. Szczególną uwagę zwrócili na specyfikę tego regionu, łączącego dużą trwałość kulturową ludności z nowoczesnością gospodarowania, wysokim poziomem świadomości społecznej i stopniem zurbanizowania. Na podkreślenie zasługuje udokumentowane stwierdzenie, że świadomość grupowa mieszkańców Łowickiego wyznacza bardzo wyraźnie granice regionu. Wstępne badania wykazały, że kulturowe dziedzictwo regionu znajduje kontynuację w dziedzinie zwyczajów i obrzędów rodzinnych i dorocznych, stroju ludowego oraz sztuce

twórców ludowych. Dalsze, pogłębione badania zapewne pozwolą na uchwycenie mechanizmów rządzących przekazywaniem treści regionalnych w obrębie pokoleń, w warunkach rozpadu tradycyjnej społeczności lokalnej i regionalnej.

Dr Kazimierz Pietkiewicz (PME Warszawa) w referacie „Odkrywanie sztuki ludowej regionu łowickiego po II wojnie światowej” przedstawił początki organizowania opieki nad sztuką ludową i rękodziełem artystycznym w Łowickiem. Omówił m.in. działalność Towarzystwa Polska Sztuka Stosowana i Towarzystwa Popierania Przemysłu Ludowego, których metody stały się podstawą dla wypracowania społecznej idei opieki i mecenatu państwa nad kulturą ludową w Polsce Ludowej. Nawiązując do osobistych wspomnień, K. Pietkiewicz szczegółowo omówił formy i metody działania stosowane w tym zakresie w regionie łowickim w latach 1945—1965 przez zespół Departamentu Plastyki Ministerstwa Kultury i Sztuki. Stworzono wówczas ogólnopolski program „Kultura ludowa dobrem narodu”, którego autor referatu był pełnomocnikiem z ramienia tegoż resortu.

Maria Sołtyszewska (Spółdzielnia „Sztuka Łowicka”, Łowicz) w referacie „Rola Spółdzielni „Sztuka Łowicka” w organizowaniu wytwórczości ludowej w regionie łowickim” przedstawiła ponad 30-letnią działalność społeczną i gospodarczą tej instytucji w życiu ludności wiejskiej. Jej inspirujące oddziaływanie na twórców ludowych m.in. przeciwdziała skuteczniej niż w innych regionach zanikaniu nawiązującej do tradycji wiejskiej działalności artystycznej.

Mgr Henryk Świątkowski (Muzeum Narodowe, Łowicz) w obszernym, materiałowym referacie „Folklor łowicki — historia i współczesność” omówił charakterystyczne cechy rozwoju kultury ludowej chłopów łowic-

kich począwszy od I ćwierci XIX w. do chwili obecnej. Referent wyróżnił trzy okresy: I obejmujący lata 1820—1914, II — okres międzywojenny, III — Polski Ludowej. Zanalizował rozwój budownictwa i zdobnictwa wnętrza domu chłopskiego, przemiany stroju ludowego, haftu i tkactwa. W przemianach pozostałych dziedzin kultury zaznaczył tylko główne tendencje rozwojowe.

Mgr Jadwiga Koszutska (PME Warszawa) w komunikacie „Łowickie w zbiorach Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie” omówiła liczące ok. 3,5 tys. pozycji eksponaty z Łowickiego zgromadzone w 4 działach: gospodarki podstawowej i rzemiosł, sztuki, folkloru oraz stroju i tkanin. Do najcenniejszych należy obszerna kolekcja stroju ludowego, składająca się ze wszystkich typów ubioru wiejskiego i tkanin począwszy od połowy XIX w., mająca poza tym cenny zespół zdjęć z końca XIX w., przedstawiających stroje i wnętrza mieszkalne, oraz zbiór 14 rycin XIX-wiecznych ilustrujących Księżaków w strojach odświętnych.

Komunikat mgr Wandy Dowłaszewicz (Muzeum Mazowieckie, Płock) pt. „Łowickie w zbiorach Muzeum Mazowieckiego w Płocku” zawierał syntetyczną ocenę ok. 300 eksponatów tego Muzeum, które — zdaniem referentki — pozwalają na pełną charakterystykę ewolucji kultury ludowej Łowickiego w rozwoju historycznym.

Mgr Elżbieta Królikowska i mgr Bożena Wróblewska (Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne, Łódź) w statystyczno-inwentarowym komunikacie „Łowickie w zbiorach Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi” przedstawiły wyniki badań prowadzonych przez Muzeum na temat Łowickiego oraz omówiły zgromadzone eksponaty w liczbie ok. 1100 w trzech podstawowych działach: pla-

styki ludowej (rzeźba, malarstwo, ozdoby papierowe, ceramika i ozdobne meble), stroju i tkanin (m.in. pełna reprezentacja wszystkich elementów ubioru ludowego w rozwoju historycznym) oraz gospodarki i przemysłu ludowego.

W komunikat mgr Marii Woźniakowej (OBR Cepelia, Warszawa) pt. „Łowickie w pracach i zbiorach Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Cepelia” przedstawił dwutorową działalność Ośrodka na obszarze dawnego Księstwa Łowickiego. W wyniku prac naukowo-badawczych został opracowany w 1976 r. przez Joannę Czaję temat: „Łowickie. Analiza stanu wytwórczości ludowej na tle przemian społeczno-gospodarczych wsi i działalności spółdzielni «Cepelia»”. W zakresie działalności dokumentacyjnej zgromadzono kolekcję kilku kompletów stroju ludowego i kilkadziesiąt próbek tkanin i haftów łowickich od lat osiemdziesiątych XIX w. do okresu współczesnego.

W dyskusji dr Bronisława Nowicka poruszyła problem spadku zainteresowania tradycją i historią regionu wśród młodego pokolenia, zarówno w środowisku wiejskim jak i miejskim. Istnieje pilna potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników

placówek kulturalnych w zakresie wiedzy historycznej i etnograficznej (zagadnienie regionalizmu), w czym nie małą rolę winny odegrać katedry uniwersyteckie.

Dr Kazimierz Jędrzejczyk zwrócił uwagę na pozytywne cechy społeczne i moralne mieszkańców wsi regionu łowickiego. Dowodzi tego wysoki poziom aktywności społecznej, tradycji pracy dla wspólnego dobra, bardzo szeroko rozumiana pomoc sąsiedzka, liczne działania społeczne na rzecz podniesienia warunków życia kulturalnego (inicjatywa budowy domów ludowych), krzewienia oświaty (budowa szkół elementarnych), zabezpieczenia społecznego (budowa domu społecznego dla ludzi starych). Te cechy ogólne społeczności wraz z wysokim poziomem gospodarowania, wytrzymałością, pracowitością, oraz szacunek dla tradycji stanowią niemały wkład Łowickiego w kulturę ogólnonarodową Polski.

Sesji towarzyszyły dwie wystawy okolicznościowe: „Wieś polska w malarstwie XIX i XX wieku”, w Muzeum Narodowym — Oddział w Łowiczu, oraz „Grafika książkowa Zbigniewa Dolatowskiego”, zorganizowana przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Łowiczu.

## ANNA SŁONIOWA

### PODZIAŁY TERYTORIALNE MAZOWSZA

*Referat prof. dr. hab. Stanisława Berezowskiego wygłoszony na posiedzeniu Rady Naukowej w dniu 19 marca 1980 roku*

Problem podziałów terytorialnych Mazowsza jest obecnie szczególnie ważny z uwagi na prace redakcyjne związane z przygotowaniem syntezy dziejów Mazowsza. Zachodzi potrzeba uściślenia zakresu terytorialnego poszczególnych tomów syntezy, a także sa-

mego pojęcia „Mazowsze”. Dla potrzeb V tomu istotne jest zanalizowanie podziałów dokonanych w okresie Polski Ludowej, tym bardziej że reforma administracyjna z 1975 r. zmieniła trwałe struktury przestrzenne uformowane dzięki stabilnym w zasadzie granicom